

ศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร)

A Study of the Practices of Meditation Based Upon Phrathepvisuddhimongkol (Sri Mahaviro)

พระพุทฺธมहाภคสมจิตโตมหาภุมฺนี โปธิญาณเรตฺตน (สมจิตโต)
และพระราชปริยัติวิมล
PraBuddhaManaPasSomjittoMahamuni (Somjitto)
and PrarajPariyattivimon
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีจุดประสงค์ ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทโดยทั่วไป 2) เพื่อศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) และ 3) เพื่อวิเคราะห์การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา หนังสือเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทโดยทั่วไปนั้น จึงเป็นประเพณีปฏิบัติทางด้านจิตใจ หรือเป็นงานของใจ ในพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญของจิตใจ เพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน เมื่อจิตใจสงบ จิตใจก็เป็นสมาธิ เมื่อยกใจจากสมาธิให้สูงขึ้นด้วยการพิจารณาก็จะเกิดปัญญา เกิดความรู้แจ้งแทงตลอด การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท จึงเป็นงานของใจโดยเฉพาะ

การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) จึงเป็นการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท คือ การสวดมนต์ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็นเพื่อระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า การพิจารณากรรมฐานขั้นพื้นฐานที่ได้รับมาจากพระอุปัชฌาย์ พิจารณาความไม่สวยงามของร่างกาย พิจารณาปัจจัยสี่ การพิจารณาหาสติปัญฐานสี่ คือ การนั่ง การเดิน การยืน เป็นต้น

การศึกษวิเคราะห์การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) จึงทำให้ทราบว่า การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) นั้นได้เริ่มตั้งแต่วรรษาแรกจนถึงพรรษาที่ 43 และแบ่งออกเป็นช่วงๆ ช่วงแรก คือพรรษาที่ 1 ถึง 17 เป็นการ

ปฏิบัติการมรรฐานแบบ สมถกรรมฐาน เมื่อได้สมาธิสูงสุดแล้วก็ทำให้สมาธิเสื่อม หลวงปู่ศรี มหาวิโร
จึงได้ยกระดับสมาธิขึ้นเป็นวิปัสสนากรรมฐาน คือ เข้าถึงความรู้แจ้ง เห็นจริงแห่งสังขารตามกฎ
ของไตรลักษณ์

คำสำคัญ: การปฏิบัติการมรรฐาน; พระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร)

Abstract

The purposes of this thesis were: 1) to study practices of meditation in Theravada Buddhism, 2) to study those based upon the approaches of Phra Thepvisuddhimongkol (Sri Mahaviro), 3) to analyze those based upon his approaches. It was the qualitative research whereby its data were collected from Tipitaka and relevant texts.

The results of the research were found that: The practices of meditation in general in Theravada Buddhism have to do with mind, the task of training it to be calm. The practices of meditation put the main emphasis on training it since one's mind is regarded as the prime master and the subject of all deeds. The fact in point is when one's mind has become absolutely calm. It is far too easy to proceed to concentration. In practice, when the level of mind is raised from concentration to the higher level through meditation, it gains insight into realization. In other words, the practice of meditation in Theravada Buddhism is the only matter of mind in particular.

The practice of meditation performed by Phra Thepvisuddhimongkol (Sri Mahaviro) was exactly the same as those in Theravada Buddhism. As a matter of his daily routine when performing his mental meditation at dawn and before dusk, his undertakings were: paying homage to Triple Gems, reciting discourses (Sutras) to recall Triple Gems' great contribution, performing his preceptor's fundamental meditation by taking into account the impermanence of his physique, paying attention to proper consumption for four necessities of life, and focusing on one

of four foundations of mindfulness (Satipatthana) in order to raise awareness of sitting, standing and lying, etc.

The analytical study on practices of meditation based upon his approaches made it clear that his whole time of practices was divided into two sessions, ranging from the first year of his monkhood to 43th year. His first session for pursuing mental meditation happened between the first and seventeenth years of his monkhood. His last session was dedicated to performing insight meditation due to declines of concentration when his practice reached its highest state. Accordingly, he raised the level of his concentration on insight meditation, thereby succeeding in achieving realization and truth of compounded things (Sangkhara) conducive to Rule of Three Characteristics (Tilakkhana).

Keywords : Practice of Meditation; Phra Thepvisuddhimongkol (Sri Mahaviro),

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาในโลกนี้ได้ 2600 กว่าปีแล้ว และได้แพร่กระจายออกไปทั่วโลก มีคนนับถือราวประมาณ 600 กว่าล้านคนทั่วโลก แต่ส่วนมากจะนับถือในลักษณะคุณธรรม จริยธรรม หรือที่เรียกว่า ความดี ความไม่ดี เป็นหลักสำคัญ แต่สำหรับประเทศไทย ซึ่งคนไทยอาจมีจิตที่ใกล้เคียงกับพระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540 : 12) เพราะคนไทยรัก อิสระ และเสรีภาพ พระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกันสอนให้คนมีอิสระ มีเสรีภาพที่อยู่ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับที่ว่า “ไม่ทำให้ตนเดือดร้อน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน” ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงยืนหยัดอยู่คู่กับประเทศไทยมายาวนาน ถึงประเทศไทยจะเสียกรุงศรีอยุธยาแล้วก็ตาม พระพุทธศาสนาก็ยังยืนหยัดมาได้เท่าทุกวันนี้ เพราะสิ่งเหล่านี้ก็ล้วนแต่เป็นคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาที่ได้อบรมสั่งสอนเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง คือ อตตาทิ อตตโน นา โถ ตนย่อมเป็นที่พึ่งแห่งตน หลักของการพึ่งตนนั้นจะต้องมีหลักถึงจะพึ่งได้ ถ้าไม่มีหลักก็ไม่สามรถที่จะพึ่งได้ (พระอาจารย์มหาบัว ญาณสมปนฺโน, 2536 : 43) ดังนั้น หลักของการพึ่งของตนเองก็คือหลักของใจ คนเราถ้าไม่มีหลักของใจแล้วก็ไม่สามารถประกอบกรใดๆ ให้ประสบความสำเร็จ

ได้ แต่ถ้ามีหลักของใจแล้วก็จะสามารถประกอบกรใดๆ ให้สำเร็จได้ตามใจคาดหวัง (สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฒโน), 2540 : 23)

สิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเข้าไปเสียทุกคน เพราะทุกสิ่ง ทุกอย่างจะเข้าใจได้ จะต้องศึกษา ถ้าไม่ศึกษาสิ่งเหล่านี้ก็จะไม่เข้าใจ โดยเฉพาะหลักของใจในพระพุทธศาสนา หรือบางคนก็เข้าใจว่า เป็นเรื่องของบรรพชิตเท่านั้นจึงจะเข้าใจในหลักของใจ (พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตรจิตตวณโณ), 2540 : 26) หรือเป็นหน้าที่ของบรรพชิตอย่างเดียวที่จะต้องศึกษาแล้วนำมาเผยแผ่ให้คนรับรู้รับทราบและนำไปปฏิบัติให้เกิดผลตามมา สิ่งเหล่านี้สามารถประพฤติปฏิบัติกันได้ทุกคน ขอให้รู้จักวิธี รู้จักหลักการ แต่ทุกคนก็ได้ประพฤติปฏิบัติมาตลอดทุกคน แต่ไม่ทราบตนเองกำลังประพฤติปฏิบัติอยู่ (พระเทพมุนี (วิลาศ ญาณวโร), 2526 : 52)

สิ่งนี้แหละที่ทำให้ผู้วิจัยมีข้อคิด มีแนวความคิดที่จะศึกษาวิจัยถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา โดยอาศัยพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวีโร) เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติทางใจ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพ วิสุทธิมงคล (ศรี มหาวีโร) แต่ทางโลกเรียกว่าการปฏิบัติทางใจ หรือเป็นงานของใจที่ความใจจดใจจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนกระทั่งจิตใจนั้นเข้าไปยึดติดในสิ่งนั้นจนกระทั่งทำให้เกิดเป็นอารมณ์กรรมฐาน หรืออารมณ์เดียว พระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวีโร) ได้ประพฤติปฏิบัติเต็มกำลังสติปัญญาในการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อพิสูจน์ให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาว่า ทำไมพระพุทธศาสนาถึงได้มั่นคงมาถึงปัจจุบัน มีข้อสำคัญอยู่ตรงไหน พระเทพวิสุทธิมงคลได้ศึกษาค้นคว้าทั้งในพระไตรปิฎก ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้จากครูบาอาจารย์ โดยเฉพาะหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต จนกระทั่งพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวีโร) ได้ประสบความสำเร็จในการเข้าใจในความสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ กรรมฐานที่เป็นงานของใจ หรือกิจของใจ (พระทองอินทร์ กตปุญโญ, 2555 : 27)

จากความเป็นมาของพระพุทธศาสนา ปัญหาของความไม่เข้าใจในหลักของพระพุทธศาสนา ตลอดถึงการประพฤติปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนา จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาหลักของใจ หรือการประพฤติปฏิบัติทางด้านใจ หรือที่เรียกว่า การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวีโร) เพื่อเป็นการเผยแผ่ให้พุทธบริษัทได้รับรู้ถึงการปฏิบัติกรรมฐานในพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม พร้อมเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มั่นคง สืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทโดยทั่วไป
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธีมงคล (ศรี มหาวีโร)
3. เพื่อวิเคราะห์การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธีมงคล (ศรี มหาวีโร)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธีมงคล (ศรี มหาวีโร) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ และมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พร้อมคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธีมงคล (ศรี มหาวีโร)

2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ จากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส ต่างๆ ตำราหนังสือ บทความ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธีมงคล (ศรี มหาวีโร)

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์มาศึกษาค้นคว้า และทำการแยกประเภทตามหมวดหมู่ให้เหมาะสมตามเนื้อหาของแต่ละบท

2) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกประเภท แล้วนำมาวิเคราะห์ อธิบายความ ให้ ความหมายที่เหมาะสมตามเนื้อหาในการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธีมงคล (ศรี มหาวีโร)

3. **ขั้นนำเสนอข้อมูล** การนำเสนอผลการวิจัยการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธีมงคล (ศรี มหา วีโร) จะได้นำเสนอตามขั้นตอนด้วยวิธีเชิงบรรยายตามความเหมาะสมแก่เนื้อหา และเวลาในแต่ละบทไปตามลำดับ

4. สรุปผลการวิจัย

1. การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาโดยทั่วไป เป็นการปฏิบัติกรรมฐานโดยอาศัยการสวดมนตร์ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น โดยอาศัยหลักของอนุสสติ อสุภอัปมัณฺญา อาหาระปฏิกุศล เป็นหลักสำคัญ คือ การสวดมนตร์ทำวัตรเช้าเพื่อพิจารณาถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า การพิจารณาตามกฎของไตรลักษณ์ คือ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย การพลัดพรากจากของรักของเจริญใจ การพิจารณา การระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมะเจ้า พระสังฆเจ้า ว่าเป็นที่พึ่ง เป็นสรณะสูงสุด การพิจารณากายคตาสติ คือ ร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์โลกทั่วไปเต็มไปด้วยของไม่สะอาด จึงมีความเมตตาแก่ตนเอง พิจารณาปัจจัยสี่ที่มีสักเป็นเพียงแค่อาตุก้อนหนึ่งให้มีชีวิตอยู่ต่อไปเพื่อบำเพ็ญเพียรกรรมฐานต่อไปจนกว่าจะเข้าถึงพระนิพพานต่อไป

การศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาโดยทั่วไปจึงทำให้ทราบว่า

1. กรรมฐานหมายถึง งานของใจ เป็นการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาที่ประกอบด้วย การเพ่งเพื่อให้จิตใจเป็นหนึ่งเดียว การมองดูเพื่อให้เกิดความเบื่อหน่าย การระลึกถึงและการพิจารณา การมีความเมตตา การพิจารณาความเป็นปฏิกุศลในอาหาร การพิจารณาธาตุ 4

2. ประเภทกรรมฐานแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่สมถกรรมฐานเป็นการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความสงบ สมาธิและฉานจนกระทั่งถึงเจโตวิมุตติ สมถกรรมฐานประกอบด้วยการเพ่ง อสุภะ การระลึกถึง และวิปัสสนากรรมฐาน เป็นกรรมฐานประเภทที่เข้าถึงปัญญา ญาณ วิชา โดยอาศัยการพิจารณาหาความรู้ตามหลักของกฎไตรลักษณ์ จนกระทั่งเข้าถึงปัญญาวิมุตติ

3. ลักษณะกรรมฐานมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะการเพ่ง การมองดู การระลึกถึง การยึดมั่น มีจุดหมายสูงสุด คือ เจโตวิมุตติ การหลุดพ้นด้วยการข่ม บังคับ และลักษณะการพิจารณาเพื่อให้รู้แจ้งแทงตลอดมีจุดหมายสูงสุด คือ ปัญญาวิมุตติ การหลุดพ้นด้วยปัญญา

4. ความสำคัญกรรมฐานมีความสำคัญในด้านการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงมรรค ผลนิพพาน เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ กรรมฐาน เพราะเริ่มจากอุปสมบทเป็นต้นมาที่ได้รับกรรมฐานจากพระอุปัชฌาย์

5. การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาโดยทั่วไป ส่วนใหญ่ที่ได้ประพฤติก้นโดยทั่วไป คือ การทำวัตรสวดมนตร์เช้า-เย็น เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า ตามหลักอนุสสติ การพิจารณาปัจจัยสี่ กายคตาสติภาวะ การแผ่เมตตา การอุทิศ

กุศลให้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ดังนั้น การปฏิบัติกรรมฐานโดยทั่วไปจึงเป็นการสวดมนตร์ทำวัตร เข้า-เย็น เพื่อให้เกิดสมาธิ เกิดปัญญาจากการพิจารณาถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า เป็นต้น

ดังนั้น การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทโดยทั่วไป จึงเป็นปฏิบัติ โดยทั่วไปเพื่อให้เกิดสมาธิ ปัญญา คือ การปฏิบัติสิ่งใดก็ตามด้วยการเอาใจใส่อย่างใจจดใจจ่อ ไม่ ละวางจิตใจให้ไปทางอื่น ก็ถือว่าเป็นการปฏิบัติกรรมฐานได้เช่นกัน พอมีใจจดใจจ่อจนกลายเป็น สมาธิแล้ว ก็ยกระดับความเป็นสมาธิขึ้นพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงตามเราเอาใจใส่นั้น ก็จะ เกิดความรู้ขึ้นมาเองโดยอัตโนมัติ เช่นเดียวกับกรรมฐาน 40 คือ กสิณ 10 คือ การเพ่งดูอย่างใด อย่างหนึ่งจนได้อารมณ์กรรมฐาน อสุภะ 10 การมองดูสภาพถึงความไม่สวยไม่งามจนกระทั่งทำให้ เกิดอารมณ์กรรมฐานได้ อนุสสติ 10 การระลึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ให้หุนวาย เช่น การระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า เป็นต้น อัปมัณญา 4 คือ ความเมตตา มีความปรารถนา อยากรให้สัตว์โลกทั้งมีความสุขตลอดถึงตนเอง อาหาเรปฏิกูลสัญญา เป็นการพิจารณาถึงอาหารที่ เรารับประทานอยู่ทุกวันนี้มาจากไหน ได้มาอย่างไร รับประทานแล้วไปไหน เป็นอุจจาระ ปัสสาวะ เป็นเหงื่อ เป็นโคล เป็นตัน จตุธาตุวิวัฏฐาน การพิจารณาธาตุที่อยู่ในร่างกาย นอกในร่างกาย มี เหมือนกัน ร่างกายมนุษย์หรือสัตว์โลกก็เป็นแค่ธาตุเท่านั้น สุดท้ายคืออรูป 4 หรือไม่ใช่รูป หรือไม่มี รูปร่าง เป็นเพียงแค่ธาตุที่ร่อนลอยอยู่จับต้องไม่ได้

จึงสรุปได้ว่า การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทโดยทั่วไปนั้น จึงเป็น ประพฤติปฏิบัติทางด้านจิตใจ หรือเป็นงานของใจ ในพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญของจิตใจ เพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน เมื่อจิตใจสงบ จิตใจก็เป็นสมาธิ เมื่อยกใจจากสมาธิให้สูงขึ้นด้วย การพิจารณาก็จะเกิดปัญญา เกิดความรู้แจ้งแทงตลอด การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญา เถรวาท จึงเป็นงานของใจโดยเฉพาะ

2. การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระพุทธวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) การศึกษาการปฏิบัติ กรรมฐานตามแนวพระพุทธวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) จึงทำให้ทราบถึงการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ชีวิตคฤหัสถ์ของหลวงปู่ศรี มหาวิโรนั้น เป็นคนที่มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิต ในการดำเนินชีวิต เป็นคนรู้จักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใส่ตัว เพื่อจะนำความรู้นั้นมาประกอบ อาชีพเลี้ยงตนให้มีความสุขไปได้ เป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง ซึ่งอาจเรียกว่า “เป็นบุคคลที่มีความ

สมบูรณ์ เียบพร้อมด้วยรูปลักษณะ คุณลักษณะก็ได้”เป็นผู้มีความใส่ใจในศีลธรรมเป็นอย่างดี เข้าวัดฟังธรรมเป็นประจำทุกวันพระ มีจิตใจใฝ่ในการรักษาความสงบ

2. ชีวิตของการอุปสมบทของพระเทพวิสุทธิมงคล(ศรี มหาวิโร) จึงทำให้ทราบว่า ชีวิตการอุปสมบทของพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) นั้น ส่วนใหญ่จะเน้นถึงหลักการปฏิบัติกรรมฐาน การถือธุดงค์วัตร คือ การเน้นที่จะปลีกออกจากหมู่คณะเพื่อวิเวกหาสถานที่บำเพ็ญเพียรเพื่อให้เกิดความสงบทางกาย วาจา และทางใจหลีกเลี่ยงไปจากหมู่คณะ ไปหาที่รู่ระกั้นดาราห่างไกลผู้คนสัญจรไปมา เพื่อจะไม่ข้องเกี่ยวกับผู้คนมากมายนักในช่วงระยะเวลาการปฏิบัติกรรมฐาน นอกจากการเสาะแสวงหาที่สงบแล้ว ยังเสาะแสวงหาครูบาอาจารย์ฝ่ายกรรมฐานโดยเฉพาะหลวงปู่ใหญ่หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่เป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายกรรมฐาน

3. การปฏิบัติกรรมฐานพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) หรือหลวงปู่ศรี มหาวิโร จึงทำให้ทราบว่า หลวงปู่ศรี มหาวิโรได้อุปสมบทเข้าเพื่อหวังตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาที่ได้ให้กำเนิดมาตั้งแต่ต้นจนถึงอายุครบอุปสมบท และเป็นวาระสุดท้ายของมารดาที่ได้ขอร้องให้บุตรได้อุปสมบทให้เพื่อให้ตนได้ขึ้นสวรรค์ตามโบราณราชประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ดังนั้นจึงทำให้หลวงปู่ศรี มหาวิโรได้อุปสมบทเข้ามาในพระพุทธศาสนา เมื่ออุปสมบทเข้าในระยะสั้นๆ จึงจำเป็นจะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่ศรี มหาวิโรจึงประกอบด้วยการระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และพระสังฆเจ้า การพิจารณาอภินิหารปัจเจกชน การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ การปลีกวิเวก การออกธุดงค์หาที่สงบเพื่อปฏิบัติกรรมฐาน เมื่อจิตสงบเยือกเย็นแล้ว จึงเริ่มพิจารณาธรรมที่เป็นไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยงแห่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นของไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตนของเรา ไม่ใช่ตัวตนของเขา เป็นทุกข์ เมื่อหลวงปู่ศรี มหาวิโรได้พิจารณาเห็น แจ่มแจ้ง จึงปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่น ทำให้หลวงปู่ศรี มหาวิโรเป็นอิสระแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ การปฏิบัติกรรมฐานของพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) จึงเป็นการระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า การออกปลีกวิเวกตามสถานที่ที่สงบโดยการเดินจงกรม นั่งสมาธิ ยืนสมาธิ นอนสมาธิ เพื่อให้เกิดสมาธิ เมื่อเกิดสมาธิก็จึงพิจารณาตามกฎของไตรลักษณ์ จนกระทั่งทำให้เกิดปัญญาอรุโหฬารได้

ดังนั้น การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) จึงเป็นการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท คือ การสวดมนต์ไหว้พระ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น เพื่อระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า การพิจารณากรรมฐานขั้นพื้นฐานที่

ได้รับมาจากพระอุปชฌาย์ พิจารณาความไม่สวยงามของร่างกาย พิจารณาปัจจัยสี่ การพิจารณา มหาสติปัฏฐานสี่ คือ การนั่ง การเดิน การยืน และการนอนเพื่อให้เกิดสติสัมปชัญญะ ทำให้เกิดความสงบ เกิดสมาธิ จากนั้นพระเทพวิสุทธิมงคล(ศรี มหาวิโร)ก็ออกจุดงค์เพื่อแสวงหาความสงบ ตามป่า ตามเขา ตามถ้ำ ตามที่สงบต่าง ๆ จนกระทั่งพระเทพวิสุทธิมงคล(ศรี มหาวิโร)ได้สมาธิ ได้ปัญญา ได้ความรู้แจ้งแทงตลอดดังกล่าว

3) วิเคราะห์การปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) พบว่า การปฏิบัติกรรมฐานตามแนว พระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) ได้รับการอบรมบ่มนิสัยจากพ่อแม่ครูบาอาจารย์จากสายกรรมฐาน คือ ท่านพระอาจารย์คุณ ฒมุตตโม และได้ปฏิบัติตามแนวทางที่ท่านพระอาจารย์อบรมสั่งสอนด้านธุดงค์ในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด คือ คณธุดงค์ ที่เป็น การศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์เพื่อให้มีความรู้พระธรรมวินัย ดำรงรักษาตำราไว้มิให้เสื่อมสูญ วิปัสสนาธุดงค์ ได้แก่การศึกษาอบรมจิตใจตามหลักสมณะ และวิปัสสนา เพื่อรู้แจ้งธรรม และกำจัดกิเลสออกจากจิตใจ ในพรรษาที่ หลวงปู่ก็สามารถจดจำพระวินัยบัญญัติและสามารถสวดพระปาฏิโมกข์ได้ เร่งทำความเพียรภาวนา อดนอน ผ่อนอาหาร เวลานั่งสมาธิก็นั่งอยู่ตลอดจนรุ่งสว่าง ซึ่งเปรียบเสมือนการอาวุธทางความคิด จึงทำให้หลวงปู่ศรี มหาวิโรมีความศีกะตนเองจะปฏิบัติกรรมฐานตามหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ผู้เป็นอาจารย์ใหญ่ในทางกรรมฐาน และขณะนั้นก็ยังมีชีวิตอยู่ จึงทำให้หลวงปู่ศรี มหาวิโรมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะได้เป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ดังนั้น จึงออกวิเวกเพื่อแสวงหาความรู้ ความเข้าใจที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากท่านพระอาจารย์คุณ ฒมุตตโมที่ท่านได้สอนหลักสมณะ และวิปัสสนาให้แก่หลวงปู่ศรี มหาวิโร ทำให้จิตได้ลิ้มรสแห่งความสงบ เริ่มตั้งแต่พรรษาแรกจนถึงพรรษาที่ 43 และแบ่งออกเป็นช่วงๆ ช่วงแรก คือพรรษาที่ 1 ถึง 17 เป็นการปฏิบัติกรรมฐานแบบสมถกรรมฐาน เมื่อได้สมาธิสูงสุดแล้วก็ทำให้สมาธิเสื่อม หลวงปู่ศรี มหาวิโร จึงได้ยกระดับสมาธิขึ้นเป็นวิปัสสนากรรมฐาน คือ เข้าถึงความรู้แจ้ง เห็นจริงแห่งสังขารตามกฎของไตรลักษณ์

ในพรรษาที่ 65 หลวงปู่ศรี มหาวิโร มีอายุมากขึ้น การออกจุดงค์ไกลๆ เหมือนแต่ก่อนก็ คงจะไปมาลำบาก ดังนั้น หลวงปู่ศรี มหาวิโรจึงได้ตัดสินใจจำพรรษาอยู่ที่วัดประชาคมวนาราม ตลอดไป เพราะการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่ศรี มหาวิโรนั้นได้ปฏิบัติกรรมฐานถึงขั้นสูงสุดแล้ว บรรลุแล้ว และในขณะนี้ก็ได้ตั้งมั่นอยู่ในสัมมาสมาธิแล้ว และอาศัยมหาสติปัฏฐานสี่เป็นเครื่องอยู่

และการอบรม ส่งสอนศิษย์ให้ประพฤติปฏิบัติตามที่หลวงปู่ศรี มหาวิโรได้ประพฤติปฏิบัติมาแล้ว พร้อมทั้งเพื่อรอให้เข้าถึงการดับขันธวิบากเข้าสู่อนุปาติเสสนิพพาน

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ยังมีข้อที่จะต้องการศึกษาเพิ่มเติม เพราะการศึกษาแต่ละครั้งจะมีเวลาเป็นข้อจำกัด ผู้วิจัยไม่สามารถศึกษาได้ครอบคลุมหมดทุกด้าน ยังมีข้อที่จะเสนอแนะให้ผู้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอีก ดังนี้

1. ศึกษาานิสงส์ของการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหา วิโร)
2. ศึกษาวิเคราะห์อุปสรรคในการปฏิบัติกรรมฐาน (อุปสรรคทั้งทางตรงและทางอ้อม)
3. ความเข้าใจในการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวพระเทพวิสุทธิมงคล (ศรี มหาวิโร) ของชาวบ้านศรีสมเด็จ ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด
4. ความศรัทธาที่มีต่อพระกรรมฐานของชาวบ้านศรีสมเด็จ ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

เอกสารอ้างอิง

- พระทองอินทร์ กตปุญโญ. (2555). **ชีวประวัติ ธรรมะ และข้อวัตรปฏิบัติขององค์หลวงปู่ศรี มหาวิโร**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศิลป์สยามบรรจุกัณฑ์และการพิมพ์.
- พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร). (2526). **คู่มือการศึกษาสมถกรรมฐาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ). (2540). **บทอบรมกรรมฐาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). **พระพุทธศาสนาในเอเชีย**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระอาจารย์มหาบัว ญาณสมปนฺโน. (2536). **หลักของใจ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทผู้จัดการ จำกัด มหาชน.
- สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฒโน). (2540). **ลักษณะพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.